

Гості з Ужгорода привезли в Пряшів книжки

20 березня ц.р. в Центрі української культури у Пряшеві відбулася зустріч пряшівської української громади з директором видавництва «Гражда» в Ужгороді Іваном Ребриком, його дружиною Наталією Ребрик, проректором Закарпатського художнього інституту, головою українського Пласту в Закарпатській області, їх сином Андрієм Ребриком та журналісткою Іриною Гармасій.

Вони привезли до Пряшева 3 публікації, видані в Ужгороді 2015 року, а саме: збірку прислів'їв та приповідок Івана Югасевича з 1806 року «Час мовчати і час промовляти», книгу о. Степана Папа «Велика боротьба» та перше число відновленого журналу «Екзиль». До двох перших передмову написав Микола Мушинка.

Презентація цих видань була головною темою зустрічі, яку влаштувала Асоціація українців Словаччини, Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Словаччині та інші українські організації Словаччини.

Про Івана Югасевича-Склярського (1741 р., с. Прикра Свидницького округу – 1814 р., с. Невицьке Ужгородського округу) та його збірку прислів'їв розповів автор цих рядків та літературознавець і письменник Йосиф Шелепець. Обидва підкресливали, що збірка Югасевича «Час мовчати і час промовляти», що містить 370 прислів'їв і приказок, в часі свого виникнення була найповнішою збіркою прислів'їв в українській фольклористиці. Її в 1937 році знайшов і 1947 року опублікував доцент Карлового університету в Празі Іван Панькевич. На жаль, на Закарпатті ця публікація була зовсім не відомою, тому видавництво «Гражда» зробило дуже корисну справу, перевидавши її в упорядкованні І. Панькевича.

Майже 400-сторінкову книж-

ку «Велика боротьба» священник Степан Пап (1917-1990 рр.) написав незадовго до своєї смерті, а її машинописну копію передав Миколі Мушинці разом з рукописами інших своїх праць з проханням подбати про їх видання. Це книга про тисячолітню бо-

продані. Виручка за них, як заявили видавці, піде на підтримку українського війська.

У другій частині зустрічі вони розповіли про заснування Меморіального музею ім. Олени Рудловчак в просторах Ужгородського національного університету (його

▲ На фото (зліва): Андрій Ребрик, Наталія Ребрик, Микола Мушинка та Іван Ребрик.

ротьбу русинів-українців Закарпатської України та Пряшівщини за своє виживання.

Закарпатські гості детально розповіли про процес роботи над всіма трьома публікаціями.

Усі привезені примірники 3-х вищезазначених публікацій (та інші книги видавництва «Гражда») тут же були роз-

відкриття передбачається у місяці травні) та про працю над четвертим томом «Творів» Олександра Духновича, який Олена Михайлівна не встигла закінчити. Цей майже 500-сторінковий том мав би вийти друком ще цього року.

Микола МУШИНКА.
Фото Мирослава Ілюка.

В Кошицях відбудуться Дні України

Під захистом приматора Ріхарда Раші в Кошицях відбудуться Дні України (14.4. – 23.4.2015 р.). Дні України готує Словацько-європейське культурне товариство FEMAN.

На протязі дев'яти календарних днів жителі Кошиць і гості міста будуть мати змогу взяти участь у виставках, дискусіях, концертах, демонстраціях кінофільмів, культурно-громадських програмах і т.п. Програмою передбачено проведення

дискусії про актуальну ситуацію в Україні (14.4. 17:30, Kasárne/Kulturpark, ravilón Para), урочистого концерту *Поважаємо наші традиції* з нагоди 201 річниці від дня народження Тараса Шевченка (19.4. 17:00, Kasárne/Kulturpark, budova Alfa), програми для дітей *Кольорове приємство* (21.4. 10:00, Kasárne/Kulturpark, ravilón November), бесіди про українську літературу в Словаччині (22.4. 10:00, Kasárne/Kulturpark, budova Bravo – LitPark) і т.п. Заключна програма Днів України відбудеться 22.4.2015 р. о 19 год. (Kunsthalle/Hala umenia).

Партнером проведення Днів України є Союз русинів-українців Словацької Республіки. За його сприяння у програмі Днів України, крім іншого, виступлять пряшівські і кошицькі українські колективи. Бесіду про українську літературу Словаччини готує Спілка українських письменників Словаччини.

▲ Під час презентації. На фото (зліва): Ярослав Федашин, Дмитро Федака, голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин, Михайло Делеган.

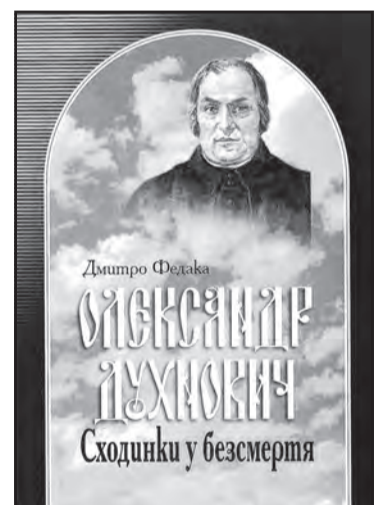
Духнович зберіг наш етнос перед національною смертю

Спілка українських письменників Словаччини у співпраці з Регіональною радою СРУСР в Пряшеві підготувала презентацію книги ужгородського дослідника Дмитра Федаки «Олександр Духнович. Сходинки в безсмертя». 30 березня ц.р. минає 150 років від дня смерті будителя. У презентації, яка відбулась 11.3.2015 р. в Центрі української культури в Пряшеві, взяли участь автор книги Дмитро Федака, директор ужгородського видавництва «TIMPANI» Ярослав Федашин, який поінформував про найновіше видання видавництва, в тому числі і про книжки словацьких авторів у перекладі на українську мову, та голова Закарпатської обласної організації Національної спілки краєзнавців Михайло Делеган, який розповів про діяльність краєзнавців по збереженню пам'ятних місць, в тому числі тих, які пов'язані з Олександром Духновичем.

Художню програму підготували учні З'єднаної школи ім. Тараса Шевченка в Пряшеві під керівництвом вчительки д-р Івети Світок. Після мелодії на слова Духновича «Піснь народна руська («Вручаніє») прозвучала поезія Марійки Підгірянки «Будителяві Олександру Духновичу», Віктора Гайного «Олександрові Духновичу», Василя Гренджі-Донського «Арестування Духновича», Сергія Макари «Олександру Духновичу».

Дмитро Федака сказав, що його книжка – це результат роботи на протязі довгого часу. Вона побудована на основі новітніх досліджень, в тому числі приносить відомості про походження предків О. Дух-

новича, сліди яких простежуються в Україні, конкретно на Волині. Оцінив внесок Олени Рудловчак і дальших дослідників нашого краю, які залишили глибокий слід у вивченні життєвого і творчого шляху будителя. Резюмуючи свій виступ, Дмитро Федака сказав, що Духнович зберіг наш етнос перед національною смертю.

Йосиф Шелепець сказав, що книжка Дмитра Федаки приносить якісно новий погляд на О. Духновича і розвіює різні міфи, пов'язані з постаттю будителя.

Виникли ці міфи про будителя після революційних подій 1848-1849 рр., коли були сильні впливи росіян, в тому числі тих священників, які працювали у Відні, з якими зустрічався Духнович. Одним з них був священник російської дипломатичної місії у Відні Михайл Раєвський.

Поруч з Й. Шелепцем у дискусії виступили Ілля Галайда, Іван Яцканин, Павло Маскалик, Михайло Шкурла та гості із Закарпаття Ярослав Федашин та Михайло Делеган.

Мирослав ІЛЮК.

Весна

Ось і вона – весна:
духмяний легіт,
лелечий клекіт,
зелена новизна.

Мілан БОБАК

УРОДЖЕНЕЦЬ КАЛИНОВА ЗДОБУВ СЛАВУ В СВІТІ

До 70-ліття художника Павла Лопати

Його картини сьогодні зберігаються у музеях, галереях та приватних колекціях Канади, України, Словаччини, Чехії, Польщі та США. Частина з них презентувалася на понад п'ятдесятьох групових та тридцятьох персональних виставках у різних країнах, в тому числі в Словаччині – у Свиднику, Гуменному, Бардієві, Кошицях.

Мова йде про Павла Лопату. Народився він 20 березня 1945 року в с. Калинів Меджилабірського округу як тринадцята дитина в неможливій сім'ї хлібороба-шевця. В рідному селі здобув початкову освіту, середню – в Загальноосвітній середній школі у Меджилабірцях (1960-1966). В 1966 р. він поступив на відділ живопису Вищої школи образотворчого мистецтва у Братиславі (Vysoká škola výtvarného umenia) – класи живопису у проф. Ладіслава Чеміцького. За участь в демонстраціях протесту проти окупації Чехословаччини військами Варшавського договору 1968 року його було звільнено з навчання.

В 1969 році на запрошення найстаршої сестри він виїхав у Канаду, яка стала його другою батьківщиною. Пройшовши кількома робітничими професіями та засвоївши англійську мову, він у 1971 році поступив у школу комерційного мистецтва George Brown College у Торонто, а після її закінчення 1972

у родині д-ра Андрія Сушка з Пряшева у березні цього року згадували дві дуже сумні круглі дати. По-перше, минуло 60 років від того часу, коли ранньої весни 1955 року його заарештували на підставі виконструйованих звинувачень і зарахували його до групи українських буржуазних націоналістів (УБН) як вора соціалізму, агента імперіалізму та автора ще інших вдуманих злочинів. Також у березні цього року минуло 20 років від його смерті.

Андрій Сушко був активним працівником, здібним організатором, патріотом. У 1945 році він закінчив юридичний факультет Університету ім. Коменського в Братиславі, працював в ОНК у П'єщанах, редактором часопису *Партизан*, головою ЦК Союзу молоді Карпат, відповідальним

року почав серйозно займатися живописом. Щоб поглибити свої знання, він 1982 року поступив у Вищу школу образотворчого мистецтва (Ontario College of Art) у Торонто, яку успішно закінчив у 1986 року, ставши професіональним художником.

В центрі художніх інтересів П. Лопати було писання ікон. В цій ділянці він досяг неабияких успіхів, зокрема після кількох індивідуальних виставок в галереях Канади й США.

В 1988 році з нагоди тисячоліття хрещення України-Русі він 25 іконами збагатив іконостас новобудованої церкви в м. Кембрідж біля Торонто. У тому часі він намалював кілька ікон великих розмірів для церкви в м. Гвельф, розташованому на захід від Торонто.

Значну популярність приніс П. Лопаті документальний телефільм «Іконописець» канадської телестудії (автор О. Заброварний, 1984), який на престижному фестивалі у Калгарі зайняв друге місце (перше не було призначене).

Поступово від традиційного іконопису він перейшов до символізму й сюрреалізму, виробивши свій індивідуальний неповторний стиль.

Після падіння тоталітарних режимів в Радянському Союзі та країнах Центральної Європи П. Лопата нав'язав тісні стосунки зі своєю батьківщиною.

В червні 1995 року з нагоди 50-ліття з дня народження П. Лопати в Музеї української культури у Свиднику відбулася величава виставка його картин під назвою «Повернення», до якої було видано гарний каталог з кольоровими ілюстраціями картин (упорядник Л. Пушкар). В серпні-вересні того ж 1995 року цю ж виставку було повторено у Краєзнавчому музеї в Гуменному, а в листопаді 1997 року – в одній з престижних галерей у Празі – на Градчанах. Паралельно відбувалися виставки його картин у Канаді, США, Україні (Львів, 1991 р.) та в інших країнах.

З нагоди 55-ліття художника його персональну виставку влаштував

Словацький технічний музей у Кошицях, а з нагоди 60-ліття з дня народження – знов Музей української культури у Свиднику. Свидницька виставка неслася під назвою «Святині». До неї було видано гарний каталог, в якому директор музею М. Сополіга дав художникові таку характеристику: «Павло Лопата вже більшу частину свого дотеперішнього життя провів у Канаді, однак його любов до Пряшівщини, туга за рідними Карпатами не засає. Навпаки, він постійно утримує з нами контакти, зокрема посередництвом своєї творчості... Він тілом і душою поєднаний з українством, Карпатами, Пряшівщиною». А комісар виставки Л. Пушкар цю характеристику доповнив словами: «Крім геометрично-декоративних композицій, П. Лопата створив і чималу колекцію реалістичних творів, які відображають наші західноукраїнські дерев'яні церкви лемківського типу».

Від 2004 року Павло Лопата разом з дружиною Марією та сином Петром живе і творить на оселі «Полтава» біля Торонто, заселеній майже виключно українцями. Там ми з дружиною відвідали художника вже кілька разів і переконалися у його великій працьовитості. Наперекір значному завантаженню (на хліб насущний П. Лопата до пенсії заробляв працюю водія у квітковій фірмі), він встигає малювати та писати фахові статті. З його статтями часто зустрічаємося і на сторінках української преси Словаччини.

Часто відвідує рідний край, зокрема село Калинів. В одній із кімнат у сільському самоврядному будинку знаходиться 21 картина малюра. Ці картини художник в 2014 році подарував селу для постійного зберігання. Це і є найбільший подарунок художника краю, про який він не забуває ні у далекій чужині.

До дальших років бажаємо Павлові Лопаті доброго здоров'я, сил і творчого натхнення.

Микола МУШИНКА.

За мало грошей – мало музики Глоса

Нарешті ми й офіційно довідалися оту звістку Йова: майже на всі традиційні проекти Союзу русинів-українців Словацької Республіки, за винятком одного, державні субсидії на цей рік, у порівнянні з минулим і попередніми роками, було скорочено. Два проекти не були схвалені зовсім. Як ми вже згадували раніше, це фактично єдина форма, посередництвом якої держава підтримує аматорську культуру та пресу національних меншин, якщо не рахувати професіональні установи культури, які фінансуються або прямо з державного бюджету, або посередництвом самоврядних органів.

Члени комісії, яка схвалювала проекти, мабуть, не усвідомлюють собі, що кожний проект має певний ліміт, під який вже не можна йти, бо потім даний проект вже взагалі не можна реалізувати. Той ліміт творять видатки на послуги, які потріб-

▲ Павло Лопата «Зняття з хреста», 1994 р.

ні для реалізації і на ціні яких реалізатор може впливати лише в мінімальній мірі. Мається на увазі озвучення амфітеатру чи залу, нічліг, транспорт і т.п. Навмисно не згадуємо харчування учасників, бо критерії проектів не дозволяють виставити для цього більше десяти процентів від загальної суми проекту. Наш досвід говорить, що для того, аби скромно нагодувати учасників акції, деякі з яких приїжджають з віддалених сіл і встають деколи й о четвертій чи п'ятій годині ранку, а повертаються додому пізно ввечері, потрібно в три, а то й в чотири рази більшу суму.

Урядники кажуть, що треба робити менші акції з меншою кількістю учасників. Але якщо йдеться про акції на конкурсній основі, то коли це має бути змагання, тож скільки мінімально учасників може бути? Двоє, троє? А де ж розвиток культури, можливості для презентації в області рідної культури, де збереження традицій в найширшому масштабі? Якщо на сім регіональних конкурсів огляду співаків народної пісні «Маковицька струна» щороку зголошується біля 200 талантів, то скільки їх вибрати на центральний огляд до Бардієва? По одному з кожного регіону, щоб разом їх було хоча б сім?

Говориться, що за мало грошей – мало музики. Але коли ж так хочеться грати! А може, хоча б поспробувати на менше струнах, як у тому анекдоті: «Учись, сину, грати на скрипці, як навчишся, то і струни тобі куплю».

Павло БОГДАН.

Зі спогадів репресованого Андрія Сушка

редактором газети «Слово молоді Карпат», завідував канцелярією УНРП, відділом комунальних служб Пряшева, був працівником КНК. Десятилітній період його натхненної самовідданої праці у розбудові краю неочікувано завершився його ув'язненням, яке звалилося на його голову, неначе грим з ясного неба і позначило його подальшу долю, але й життя не одного з членів його численної родини.

Коли у середині 60 років минулого століття я вступив до Сушкової родини як їх зять, то довго ніхто не згаду-

вав про їх нещасні 50 роки. Сам мій тесть ніколи не любив згадувати цю сумну історію, ані на цю тему не хотів давати інтерв'ю журналістам. Частіше розповідала теща Юліана, а її муж лише підтверджував достовірність розповіді та уточнював деякі деталі. Слухачем їх спогадів я був багато разів, особливо ця тема оживала в кінці 60 і на початку 90 років.

Назвати д-ра Андрія Сушка українським буржуазним націоналістом (УБН) було б зовсім смішним, якби воно не стало таким смутним. Так, наприклад, його «буржуїство» було на такому рівні, що свої університетські студії він міг закінчити лише на позичені гроші і цей борг потім прийшлося йому сплачувати довгі роки. Його мама в Калинові не мала ані власної хати і кожного року над її сім'єю, як дамоклів меч, висіла загроза – як прожити до ярі. А щодо його українства, то до того часу, коли органи державної влади на Пряшівщині почали шалену гонитву за УБН, Андрій Сушко ще крокував по землі гордим русиком і назва УБН ніяк не підходила до нього, не була з ним сумісна.

Цю проблему ліпше зрозуміли навіть агенти таємної державної безпеки (ШТБ), які шпигували за ним. Вони його зарахували не між українських, але між руских буржуазних націоналістів (РБН). Про це у 1968 році писав

один із тих ештебаків (Й. Мигалич). А Сушко «обдури» таємних агентів головне тим, що він зі своїми малими доньками розмовляв по-російськи. Сам він слушно володів російською мовою і хотів, зоби його діти теж удосконалились у цій мові.

На мою думку, у його русофільській позиції немалу роль зіграв його учитель у Калинові – прославлений Олександр Любимов, людина дуже здібна, високого інтелекту, росіянин за походженням. Під його впливом Андрій закінчив російську гімназію в Мукачеві, навіть імена своїм трьом донькам вибрав такі ж, які були у Любимова – Вера, Надежда, Любовь.

Якби господарі таємних агентів залишили А. Сушка в категорії РБН, то, напевне, його доля склалася б не так трагічно, як вона склалася. Однак, на вищому рівні влади зрозуміли, що термін РБН тут не годиться, такий термін не був ніде у вжитку, бо, так само, як у наш час, так було і в минулому, що РБН – це добре, це патріот, герой, а УБН – це зле, дуже зле, бо це зрадник, ворог.

Але й інші «злочини» А. Сушка, як державна зрада, антисоціалістична, антирадянська діяльність, агент імперіалізму, образно кажучи, стояли на воді. Тому відповідним репресивним органам конче треба було знайти вірогідні докази Сушкових злочинів. І

тут ештебаки почали трясти членів родини, приятелів, співпрацівників і вибавити з них потрібні свідчення. Пізніше, коли ця буря проріслася і з'явилася можливість ознайомитись з матеріалами судової справи та свідченнями допитуваних, тоді Андрій і Юліана були неприємно здивовані тим, скільки свідків не постидалися фальшиво свідчити. У першу чергу це було помітно у людей з високими особистими амбіціями. Наприклад, знайшлися і такі свідки, що підтвердили ештебаками вдумане, як Сушко одної ночі через конкретне вікно комуся, або хтось йому, передавав радіопередавач (бо, як же, справжній агент імперіалізму не міг бути без такого прилада!).

З другого боку, Юліана Сушко згадувала, що немало її знайомих хотіли їй допомогти в її скрутній ситуації, але боялися, бо знали, що за її кожним кроком стежать. З теплотою вона згадувала, наприклад, виховательку дитсадку, куди ще тоді ходила її наймолодша Любка, або дитячу лікарку (жидівку д-р Ілону Маєрову, яка прожила концтабір), які їй охоче допомагали, не раз брали дівчат до себе на ніч під час її частих поїздок у Прагу. При цьому робили це безкорисливо, ніколи не чекали за свою поміч ніякої нагороди і ніколи ні нащо не питались. При своїх спогадах Юліана добрим словом згадує Василя Біляка. У найскрутніший для неї час, коли вона ніде не могла доволитися ні правди, ні помочі, а тут ще й прокурор домагається для мужа

(Продовження на 3 стор.)

▲ Родина Андрія Сушка (кінець 50-х років).

Скористатися можливостями культури

Вийти видавництву на міжнародний ринок – це одна з великих мрій і цілей кожного видавництва. Видавництва про це не лише думають, але докладають зусилля, щоб Україна якомога більше презентувала себе у світі.

У першу чергу йдеться про продаж права на свої видання. А результат? До країн Європи, які виявили інтерес до сучасної української літератури, додалися Австралія

і Китай. Нагадаємо, що у Польщі вийшов технотрилер Макса Кідрука «Бот». Німецькою і голландською мовами видано «Месопотамію» Сергія Жадана. Книгу для юного читача «Хто зробить сніг» Тараса Прохаська і Мар'яни Прохасько видано корейською мовою. Статус найвідомішого українського автора у світі, безперечно, зберігає Андрій Курков. Його найновіша книжка «Щоденники Майдану» вийшла німецькою, французькою, італійською, англійською, естонською мовами. Незадовго появиться у Польщі та Японії. Німецькою мовою вийшов роман Юрія Винничука «Танго смерті». Не менш успішно є і письменниця Марія Матіос. Нещодавно вийшли німецькою мовою її «Черевички Божої матері», а «Солодка Даруся» – по-французьки у найпрестижнішому видавництві «Gallimard».

Готується до видання вірменською мовою збірка Л. Дереша «Миротворець», французькою мовою роман Андрія Кокотюхи «Аномальна зона», твір Артема Чапая «Червона зона» готують видати в США. Звичайно, список не повний, але все таки багато чого підказує. Про чеське зацікавлення українською літературою ми вже знайомили нашого читача. Однак хочеться нагадати, що чеський читач у короткому часі пізнав творчість Оксани Забужко, Юрія Винничука, Юрія Андруховича, Андрія Куркова, Наталки Сняданко, Тараса Прохаськи та ін.

Таким зацікавленням українською літературою у наш час не може похвалитись словацька перекладацька література. Її доробок за останні роки щодо сучасної укра-

їнської літератури можна підрахувати на пальцях однієї руки. І часто це не так зацікавлення видавництва, а скоріш певен ентузіазм окремих людей, яким не байдужа ця справа.

Звичайно, якщо чеські видавництва цікавляться українською літературою, то у відповідь і українські ширше пропагують чеську літературу.

Недавній приклад. Київське видавництво «Комора» видало роман чеської письменниці Ірени Доусковської «Гордий Будьшо» у перекладі Ірини Забіяка. Ірена Доусковська (на фото) – сучасна чеська письменниця, авторка романів і збірок оповідань.

Тут ще один важливий момент! Переклад роману «Гордий Будьшо» здійснено за підтримки чеського центру, Посольства Республіки Чехія в Україні та Міністерства культури України. Чого ж таким досвідом не скористатися й Україні, щоб донести українську літературу до зарубіжного читача?!

У нелегкий для України час культура, в тому числі й література, можуть багато зробити на шляху до кращого взаємопізнання, оскільки, наприклад, ми повинні постійно словакам доказувати, що Україна насправді не є Росією! Культура має такі можливості, щоб і словаки могли у цьому розібратися. Пора цими можливостями скористатися!

-Я-

На обговоренні радіопередачі

11.3.2015 р. в Пряшеві відбулась зустріч голови Центральної ради СРУСР Петра Сокола і заступника голови ЦР СРУСР Павла Богдана з завідувачою редакцією національно-етнічних передач РТВС в Кошицях Кристиною Магделеновою. Представники Союзу висловили своє бачення якості і часу радіопередач для нашої національної меншини і висловили готовність допомагати керівництву РТВС у їх рішенні. Кристина Магделенова оцінила те, що в спілкуванні з представниками СРУСР у декотрих питаннях знайшли точку розуміння справ. Проте в середовищі русинів-українців особливе невдоволення викликає факт, що значна частина радіопередач для нашої національної меншини посунута на пізній нічний час і тим самим доходить до суттєвої втрати потенційних радіослухачів. Зустріч проходила у діловій і конструктивній атмосфері, хоч, зрозуміла річ, не можна не бачити, що нинішній стандарт радіопередач далеко поступається стандартам радіопередач п'ятнадцять років тому, то є пражського періоду.

-мі-

Підготовка центральних акцій Союзу русинів-українців СР

24.3.2015 р. в Пряшеві під головуванням заступника голови Павла Богдана відбулось засідання Президії Центральної ради Союзу русинів-українців СР. Головна увага була зосереджена на уточненні програм центральних акцій, які пройдуть в першій половині цього року, передусім 50 Фестивалю фольклору русинів-українців Словацької Каміонці (30.-31.05.2015) та 61 Свята культури русинів-українців Словацької Каміонці (19.-21.6.2015). Додаймо, що цими днями прискореними темпами йде підготовка 25 конкурсних оглядів з художнього читання жінок «Струни серця» Ірини Невицької в Пряшеві (18.04.2015) та 54 Фестивалю драми і художнього слова ім. Олександра Духновича (14.-15.05.2015). Організування цих акцій значною мірою залежне від висоти тих субсидій, які виділяє для русинів-українців адміністрація Уряду Словацької Республіки.

Як стало відомо, в цьому році доходить до дальшого скорочення субсидій з грантів, призначених для розвитку культури русинів-українців. Уряд СР і в цьому році для СРУСР виділив частину грошей, яка призначена для української меншини, не зважаючи на те, що до Союзу зголошується і значна частина осіб, яка заявляє про свою належність до русинів.

Загалом субсидій для українців буде менше приблизно на 8 000 € у порівнянні з минулим роком. Так, наприклад, для огляду «Струни серця» виділено 600 €. Менші суми у порівнянні з попередніми роками виділені також для газети «Нове життя» (16 000 €) та дитячого часопису «Веселка» (10 000 €).

-мі-

Міжнародний жіночий день в Бардієві

6 березня ц.р. Регіональна рада СРУСР в Бардієві провела святкування Міжнародного жіночого дня. З святом поздоровили жінок голова Центральної ради СРУСР Петро Сокол та голова Регіональної ради СРУСР Микола Деніс, які особливо оцінили заслужену роботу жінок на ділянці нашої національної культури.

Багату художню програму для жінок підготували члени драматичного колективу з Ряшева Бардієвського округу під керівництвом Евеліни Гват. Глядачі мали можливість побачити уривок з п'єси Тараса Шевченка «Назар Стодоля». Присутні оплесками оцінили виконавців ролей – Марію Хому, Йосифа Томка та Еву Юрчишин. Евеліна Гват заспівала українські, російські і білоруські пісні і зачитала зразки творчості українських поетів. Поруч з тим, в ході програми виступили з піснями Марія Хома, вчарував присутніх також дует Евеліна Гват – Марія Хома, які заспівали пісню-реквієм «Пливе кача по тисині». Юна Домініка Адамишин на високому виконавському рівні зачитала пісню «Любіть Україну» Володимира Сосюри.

Художня програма і дружня сімейна атмосфера залишили у присутніх незабутні враження.

Марія ГМИТТЕР.

(Закінчення з 2 стор.)

найвищої кари, знайомі від неї відвертаються, а на шії троє малих дітей. Саме тоді міський уряд вирішив її виселити із комунальної квартири, мовляв, нехай вона, жінка ворога соціалізму, їде з дітьми до своєї мами. Тоді вона, як член партії, вирішила добиватися на прийом до секретаря крайового комітету партії, яким тоді був Василь Біляк. І добила свого. Секретар її прийняв уже у вечірній час, як тоді за сталінською манерою було у моді партійних органів працювати. Секретар її уважно вислухав і під кінець її емоційної розповіді вона побачила, як на його світлу сорочку з короткими рукавами скотилася сльоза з його очей.

Тут на цьому місці її спогадів кожного разу я її зупиняв, висловлюючи сумнів у тому, щоб у функціонера такого рангу розповідь чи скарга незнайомої жінки змогла б викликати таку неочікувану реакцію. Або, може, то не була крапля сльози, але потуж? Бо справді тяжко зрозуміти і пояснити собі таку роздвоєність позиції високого чиновника, який в один і той же час (1955) на сторінках преси (Дукля, 1955) жорстоко критикує українських буржуазних націоналістів нашого краю з рядів інтелгенції сільського походження, і в той же час ронить сльозу над гіркою долею одного з них. На мої сумніви моя теща кожного разу (а тих разів були десятки) відповідала однаково і однозначно: сорочка у Біляка була синя, а сльоза була істинна. Головне для неї тоді було не те, що перший комуніст краю її

Зі спогадів репресованого Андрія Сушка

вислухав, але те, що справді він дав наказ міському уряду, щоб до суду мужа її квартиру не чіпали.

До речі, про В. Біляка А. і Ю. Сушки згадують ще в одному епізоді їх спогадів. Ув'язненому Андрієві погрожували найвищою карою, потім 25 роками, а нарешті, на початку 1956 року крайовий суд засудив його на 10 років неволи. Вирок мав ще підтвердити найвищий суд у Празі. Не підтвердив і його звільнили. Просто, випустили із в'язниці, ніби він туди лише сам випадково заблудився. Звільнили його без виправдання, без якоїсь реабілітації, без компенсації, спалюженого, психічно пригніченого, заляканого. І як далі жити? На попередню роботу з таким клеймом його не прийняли, а про місце за фахом десь в юстиції не могло бути і мови. Саме в тому часі в день святкування 1 Травня, яке проходило на пражській головній вулиці, по дорозі на святкову трибуну В. Біляк помітив на краю тротуару подружжя Сушків. Підійшов до них, взяв Андрія за лікоть і повів його набік. Потім вони розмовляючи пройшлися біля трибуни і на очах усіх присутніх зробили коло на головній площі. Цей жест завжди згадувався з вдячністю, бо розцінювали його як єдиний прояв хоч якоїсь віртуальної реабілітації, принаймні в очах місцевої влади і

присутньої громади. Згадуючи цей епізод, ні Андрій, ні Юліана ніколи вголос не задумувались над тим, яку роль Василь Біляк міг зіграти у справі ув'язнення Андрія.

У недавно виданій книзі «Голос пам'яті» Михайло Шкурла про Андрія Сушка пише: «Та щастя усміхнулося на його долю», маючи на увазі те, що суд над ним відбувся не у п'ятдесят другому-третьому (як у Празі), чи п'ятдесят четвертому (як у Братиславі), коли за такі «злочини» націоналістів засуджували на смертну або довічну кару, але тут шов вже рік п'ятдесят шостий і починався час хрущовської відлиги. Це правда, але «його щастя» мало також свою більш трагічну сторону. Справа у тому, що його безглузде, безпідставне ув'язнення і дікі допити ештебаків спричинили або значно прискорили смерть чотирьох найближчих членів його родини (сестри, мами, тестя і швагера).

Молодша сестра Андрія Марія Готвальд (1925), яка жила в Празі, у сназі якого допомогти братові подразнила агентів час хрущовської відлиги, що вони її за білого дня на окраїні міста біля лікарні *Мотол* докопали до смерті. На травми по цілому тілі та на внутрішній крововилив вона на другий день померла. Було їй 30 років, залишилися двоє дітей, чотирирічний Квідо і трирічна В'єрка. Було

намагання звалити смерть Марії на її мужа Квіда Готвальда, м'ясника за фахом, який всю війну прожив на примусових роботах у Німеччині. Його теж ув'язнили. Діточок опікувала їх бабуся Юлія Сушко, яка приїхала з Калинова, поки їх не забрали у сирітський притулок. Бабуся залишилась жити в Празі в надії, що її внуки повернуться до неї. Не могла примиритися зі смертю доньки і сирітською долею безпомічних онуків. Померла не так від старості чи хвороби, як від великого жалю. Шваґор Андрія Квідо теж не виніс тягару вилучення родинної ситуації, залишивши один у квартирі, він пустив своє життя ще у зовсім молодому віці.

А на другому кінці республіки у Меджилабірцях тесть Андрія Сушка, Василь Гаргай, залізничник, начальник поїзда, скромна, працююча людина, батько п'ятох доньок, вже готуючись на пенсію, теж попав у руки державної безпеки. Агенти вимагали від нього зізнання у тому, що у його домі на залізничній станції діяла антидержавна молодіжна організація (адже там було п'ять гарно одягнених дівочок!), до якої був причетний і його ув'язнений зять Андрій. Агенти залякували В. Гаргая ув'язненням і тим, що не дадуть йому пенсію, ані його жінці. Ця загроза на нього міцно заподіяла, вона його зломала, бо він не уявляв собі, як

буде без пенсії жити його найближча особа – жінка, коли своєї пенсії вона не має, бо свій продуктивний вік присвятила вихованню 6 дітей і на свою пенсію не заробляла. Василь Гаргай не устояв, психічно не виніс тиск з боку агентів і, будучи у лікарні, вісьмома ранами проколов собі груди. Випадково його закривавленого знайшли в туалеті і не дали йому завершити самогубство. Після цієї шаленої спроби він не те, що певний час прожив, але, скоріше, проіснував. Помер, так і не встигнувши скористатись своєю заслуженою пенсією.

Дра Андрія Сушка було реабілітовано тільки на початку 90 років минулого століття. Але жодної фінансової компенсації за час ув'язнення так і не дочекався, бо за прийнятим законом фінансова винагорода належала лише тим, хто просидів довше одного року. До одержання компенсації йому бракували ще два тижні ув'язнення. Кілька крон (здається, 23) йому все ж таки зарахували до пенсії, а саме за дні (скоріше, ночі), які провів у леопольдівській в'язниці або на пражському Панкраці, коли його конвоєм перевозили із Пряшева у Прагу і назад.

Ароганція влади та її виконавців у 50 роках минулого століття лягла трагедією на долю Андрія Сушка і його родини. Але і послідує десятиліття не були роками спокою, бо якісь травматизуючі хмари весь час нависали над ними і спричиняли проблеми, інколи і рани. Деякі з них ще не загоїлися, ятріють досі.

Іван БІРЧАК.

Степан Стебіла

З Гуменного в редакцію надійшла смутна вістка: 27.2.2015 року помер колишній довгорічний вчитель української мови і літератури Середньої медичної школи в Гуменному Мгр Степан Стебіла.

Степан Стебіла народився 3.3.1946 р. в Осадному на Снинщині. Середню освіту здобув в Снинській середній загальноосвітній школі, де в той час українська мова мала своє тривке місце. З того часу з українською мовою він не розлучався. Поруч з історією вивчав її на пражському Філософському факультеті Університету ім. Павла Йозефа Шафарика.

Першим його робочим місцем став Музей української культури у Свиднику (1969 – 1970), де у нього поглибився інтерес до усної народної творчості. Після військової служби коротко працював в Культурному союзі українських трудящих. Задоволення своїх професійних інтересів знайшов у Середній медичній школі в Гуменному. Там на повну потужність розкрив свою любов до української мови, яку на протязі довгих років прививав студентам паралельних українських класів, які поруч зі словацькими існували в школі. На той час українські класи існували у дальших середніх школах не лише в Гуменному, але і в Меджилабірцях, Свиднику, Бардієві та в більшості середніх шкіл міста Пряшова. Ці школи стали основною вихідною базою для виховання нашої нової молоді освіченої генерації, яка здобувала вищу освіту у вищих школах Словаччини і Чехії.

У школі він викладав українську мову, історію, суспільствознавство і певний час етичне виховання. Стараннями Степана Стебіли студентки Середньої медичної школи завойовували призові місця на різних змаганнях у читанні поезії і прози, в тому числі на Фестивалі драми і художнього солова ім. Олександра Духновича, які впродовж довгих років організовує Союз русинів-українців СР.

В особі Степана Стебіли втрачаємо людину-патріота, яка і в не надто прихильних суспільних обставинах пробувала відстоювати громадське право на існування русько-української спільноти Словаччини.

Вічна Тобі пам'ять, дорогий друже Степане!

-мі-

Останнє прощання з покійним відбулося 3.3.2015 року.

Крим через рік після анексії

Українці стикнулися з відкритою агресією з боку Російської Федерації, яка почалася задовго до того, як Донецька та Луганська області перетворилися в зони бойових дій. Це почалося з анексії Російською Федерацією Криму в лютому-березні 2014 року. Російська Федерація надала зброю і військову підтримку для місцевих бандитів та інших маргіналів на Донбасі, які почали дестабілізувати цей великий промисловий регіон України.

Анексувавши Крим і здійснивши вторгнення на Донбас, Росія грубо порушила основні принципи міжнародного права, а також безліч багатосторонніх і двосторонніх угод, підписаних нею.

Для В. Путіна та для його оточення було б катастрофою бачити Україну процвітаючою державою, яка має тісні відносини з Європою і трансатлантичним співтовариством.

Основна мета анексії Криму Росією полягає в тому, що півострів має дуже вигідне геостратегічне розташування. Росія трансформує Крим у велику військову базу, що несе загрозу, в першу чергу, країнам НАТО.

Рік тому, 18 березня 2014 року, у Москві підписали «договір про приєднання Криму до складу Росії». У Кремлі цей документ, який закріплював анексію, підписали Президент Володимир Путін, а з кримської сторони – так звані «прем'єр» Сергій Аксьонов, голова «парламенту» Володимир Константинов і тодішній «народний мер» Севастополя Олексій Чалій. Відтоді півострів почав стрімко змінюватися – старі економічні зв'язки руйнувалися, нові так і не з'явилися. Курортного дива не від-

булося, без постачання дніпровської води північ краю почав вмирати як аграрний регіон. Як зазначають незалежні експерти, за цей рік населення Криму зазнало безпрецедентних порушень прав людини з боку представників нової влади.

За рік Крим так і не побачив 20 мільярдів рублів, які одразу після анексії пообіцяв виділити на розвиток житлово-комунальної галузі та спорту півострова Прем'єр-міністр Росії Дмитро Медведев. Згодом про ці обіцянки просто забули, а повідомлення про те, що намір виділити гроші на розвиток Криму скасовано, потонуло у вирі інформаційних повідомлень російських інформагентів.

Економіка півострова за рік зазнала суттєвих змін. Торговельні зв'язки з Україною стрімко руйнувалися. Враховуючи, що понад 90% товарів постачали саме з материкової України, нові кордони помітно вплинули на ціни в Криму.

Дорога в Крим – це зараз непростий шлях, адже міжнародне залізничне сполучення з півостровом наразі відсутнє. Мандрівка з материкової України перетворилася на багатогодинну подорож спершу протягом до українського контрольно-пропускного пункту, потім чотири кілометри – до російського. Сімферополь втрачає свою місію – бути воротами Криму. Колись жвавий та багатолюдний будь-якої пори року залізничний вокзал міста перетворився на примару, де лишилися лише спогади про мільйони туристів, які щороку навідували Крим.

Міжнародні платіжні системи Visa та MasterCard у Криму вже не працюють, для проведення грошових

операцій є лише місцеві банки з обмеженим набором послуг – «дочки» російських банків, які, до речі, самі не працюють в анексованому півострові через ймовірність санкцій з боку Заходу. Численні та звичні для курортного регіону пункти обміну валют були заборонені, й працюють нелегально, як у 1990-ті роки.

Курортний сезон, попри обіцянки у мільйони російських туристів, не став успішним: поромна переправа у Керчі неспроможна впоратися зі збільшенням потоку туристів. Чекаючи у чергах доводилося до 40 годин, в спеку на переправі померли дві людини.

Засушливий клімат за відсутності постачання води з Дніпра до Північно-Кримського каналу став причиною загибелі врожаю фермерів у степовій, аграрній частині Криму. Повністю загинули посіви рису та сильно постраждав урожай овочів.

Інформаційний простір півострова протягом року теж помітно змінився. Одразу були вимкнені з ефіру українські телеканали – їх замінили на російські державні засоби пропаганди.

Права людини на півострові протягом цього року теж зазнали безпрецедентних утисків. Під найбільшим тиском опинилися етнічні українці та кримські татари, які не визнають законності референдуму. Викрадення людей, тортури, вбивства, депортації, арешти та обшуки перетворилися на страшну щоденну реальність.

Ейфорія від приєднання до Росії серед населення півострова вщухла. Крим вже не рясніє триколорами, як рік тому.

Заява МЗС України

Схвалення Верховною Радою України Постанови про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, в яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, стало свідченням відданості України Мінським домовленостям і логіці мирного процесу.

18 березня 2015 року рішення парламенту України відкривають шлях для проведення в окремих районах Донецької та Луганської областей вільних та справедливих виборів. Вони мають відбутися відповідно до законодавства України, з обов'язковим дотриманням стандартів ОБСЄ щодо проведення демократичних виборів та за спостереження з боку Бюро демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ. Проведення виборів з дотриманням цих загальноновизначених вимог та відповідною позитивною оцінкою з боку БДПЛ ОБСЄ є основоположною ідеєю Мінських домовленостей, невід'ємною складовою стабілізації ситуації на Донбасі.

Нагадаємо, що саме через організацію на Донбасі невідомою світовою спільнотою, а також Російською Федерацією, виборчого фарсу 2 листопада 2014 року, було фактично зривано Мінські домовленості від 5 та 19 вересня 2014 року, що поставило під загрозу розвиток мирного процесу. Натомість, схвалені Верховною Радою України зміни до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» зводять нанівець будь-які спроби підтримуваних Росією ватажків легітимізувати створені після 2 листопада 2014 року незаконні утворення на Донбасі.

Разом з усім світовим співтовариством МЗС України розраховує, що Російська Федерація та підтримувані нею представники окремих районів Донецької та Луганської областей перейдуть до практичної роботи з організації вільних та справедливих виборів та уникатимуть будь-яких подальших провокацій, спрямованих на зрив мирного процесу.

ОГОЛОШЕННЯ До уваги громадян України

Міністерством закордонних справ завершується робота з модернізації Державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування для МЗС України та ЗДУ (далі – ДІС).

З метою встановлення оновленого програмного продукту та забезпечення переходу на оформлення паспортних документів нового зразка робота ДІС у закордонних дипломатичних установах буде тимчасово зупинена.

У зв'язку з цим з 16 березня ц.р. заяви на виготовлення паспортів громадян України для виїзду за кордон Посольством прийматися не будуть.

Про відновлення роботи ДІС повідомлятимемо.

Слідкуйте за оголошеннями на сайті Посольства України в СР.

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В СВИДНИКУ

11-12 березня 2015 р. в Словацькому національному музеї – Музеї української культури в Свиднику проходила Міжнародна наукова конференція на тему «Бої в Карпатах 1915».

У роботі конференції взяло участь 17 провідних дослідників – військових істориків та спеціалістів із Словаччини (Братислава, Кошиці, Гуменне, Свидник), Польщі (Ряшів, Ясло, Краків) та Угорщини (Будапешт). Конференція була присвячена ювілейній даті – 100-й річниці боїв в Карпатах. Автори рефератів зосередили свою

увагу на маловідомі або зовсім невідомі воєнні сторінки.

Фердинанд Врабель з Інституту політичних наук САН з Братислави у своєму виступі звернув увагу на «Бої в Карпатах на сторінках «Народних новин», як приклад військової пропаганди.

Петер Хорват з Військового історичного інституту в Братиславі в доповіді «Шариська жупа 1914-1915 рр.» накреслив військові обставини, які торкалися, крім іншого, і наших русько-українських сіл, частина жителів яких підтримувала ворожу армію, через що їх

як державних зрадників було засуджено до страти.

Про одну з найключовіших битв в Карпатах – Горлицький прорив детальніше розповів польський дослідник Томек Возний («Карпатський фланг травневого наступу – діяльність австро-угорської 3-ої армії в часі 2-10-го травня»). Горлицький прорив – це був наступ австро-угорської армії, що привело до розгрому російської армії. В цій кривавій бійні загинуло понад мільйон бійців.

Постать визначного словацького архітектора Душана Юрковича, який у воєнний період працював на посаді проєктанта військових цвинтарів для начальства в Кракові, наблизив учасника конференції польський історик Роман Фродима («Роботи Душана Юрковича – відгомін зимових боїв в Карпатах»).

Угорський історик Роберт Такач виступив з рефератом «Ференц Мольнар в Першій світовій війні – Спогади військового кореспондента про карпатські бої», який в 1915 році був біля Зборова та Сміла.

Інтересним був виступ дальшого угорського історика Норберта Стенцігера про «Літургії військових священників на карпатському фронті весною 1915 року». Доповіді вийдуть окремим збірником.

Йосиф ВАРХОЛ.

▲ На фото (зліва): голова Клубу військової історії «Бескид» Мартин Дробняк, директор Військового історичного інституту в Братиславі полковник Милош Чаплович, приматора міста Свидника Ян Голодняк, директор СНМ – Музею української культури в Свиднику Мирослав Сополіга, модератор Фердинанд Врабель. Фото: Людмила Ражина.

NOVE ŽYTĽA

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 65. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s. Stredisko predplatného tlače. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tla@sposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, Fax: 00421 2 63 839 485, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, tel./fax 051/7725 061. Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR – program Kultúra nár. menšín 2015.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 65. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на прохання автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.